

Hvilken juridisk plikt har skolen til å reagere og sette inn tiltak dersom en elev ikke trives på skolen, og hva er omfanget av denne plikten?

Gjennomgang og drøftelse av opplæringslovas § 9A-4

Kandidatnummer:229334

Antall ord:13918

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

26.mai 2018

Innhold

Forord.....	3
1 Innledning.....	4
2 Metode og rettskilder.....	5
2.1 Tilgang på rettskilder og vekting av disse.....	5
2.2 Lovfesting av nulltoleranse mot krenking som tolkningsmoment	7
3 Retten til et trygt og godt skolemiljø.....	8
4 Omfanget av skolens aktivitetsplikt	11
4.1 Aktivitetsplikten sine pliktsubjekt.....	12
4.2.1 Plikten til å følge med, varsle og gripe inn: «Alle som arbeider ved skolen».....	12
4.2.2 Plikten til å undersøke og sette inn egnede tiltak: «Skolen»	14
4.3 Når gjelder aktivitetsplikten	15
4.4 Dokumentasjonskrav knyttet til aktivitetsplikten.....	16
4.5 Hensynet til elevens beste og elevenes rett til å bli hørt.....	17
4.6 Plikten til å følge med	19
4.6 Plikten til å gripe inn	21
4.7 Plikten til å varsle.....	23
4.7.1 Når inntreer varslingsplikten.....	24
4.7.2 Hvor raskt skal det varsles.....	26
4.8 Plikten til å undersøke	27
4.9 Plikten til å sette inn egnede tiltak.....	29
4.9.1 Tiltakene må være egnet, konkrete og tilstrekkelige.....	29
4.9.2 Tiltakene må være lovlig.....	31
4.9.3 Hvor langt strekker plikten seg og når er plikten oppfylt.....	32
4.9.4 Formkrav når det skal settes inn tiltak - Krav til aktivitetsplan.....	34
5 Vurdering av skolens ansvar sammenlignet med tidligere rettstilstand	36
5.1 Terskel for å gripe, varsle og undersøke	37
5.2 Terskel for å sette inn tiltak.....	38
5.3 Krav til tiltakene som settes inn	39
5.4 Oppsummering	40
6 Oppsummering og utsyn	40
Litteraturliste	42
Lov- og forarbeidsregister.....	42
Register over vedtak fra Fylkesmannen	42

Forord

Denne masteroppgaven markerer avslutningen på 5 års studier ved det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen.

Bakgrunnen for valg av oppgave er et ønske om å øke kunnskapen knyttet til hvilke rettigheter elever og foresatte har dersom skolehverdagen oppleves tøff og vanskelig på grunn av mistrivsel i skolemiljøet. Basert på egne erfaringer, både som elev og nå som mor, er det litt variabelt hvordan skolen reagerer dersom det er elever som ikke har det bra på skolen. Jeg tror dette skyldes at en del skoleansatte er usikre på regelverket knyttet til det psykososiale skolemiljøet og håper derfor at denne oppgaven kan bidra til mer kunnskap på dette området.

Jeg vil takke min veileder professor Anneken Sperr ved Universitetet i Bergen for gode innspill og tilbakemeldinger gjennom hele skriveprosessen. Videre må jeg takke mamma og pappa for uvurderlig hjelp gjennom disse fem årene med barnepass, mat levert på døren og ellers masse gode ord og tanker.

Aller mest vil jeg likevel takke min kjære Knut og mine to døtre, Vilde og Julie, som har støttet og heiet på meg hele tiden. Jeg er uendelig glad i dere.

1 Innledning

I Norge går det hver eneste dag barn til skolen med en klump i magen og gruer seg til skoledagen. De håper på det beste, men frykten er der: Får jeg være sammen med de andre i friminuttene eller blir det himlende øyner og stygge blikk i dag også? Får jeg gå i fred eller blir jeg banket opp og spyttet på?

Til tross for ulike kampanjer og tiltak gjennom de siste 20 årene er det dessverre fremdeles mange elever som ikke trives på skolen. Ved elevundersøkelsen i 2017 svarte 6,6 % av elevene som deltok i undersøkelsen at de ble mobbet to til tre eller flere ganger i måneden.¹ Dette utgjør i overkant av 50 000 elever.

Hvor tragiske konsekvenser mobbing kan få ble klart for alle da historien om Odin ble kjent: I en alder av 13 år valgte Odin å ta sitt eget liv som følge av mobbing gjennom flere år. Odin og hans foreldre følte at de ikke ble tatt på alvor av skolen, og Odin uttalte flere ganger at «Det hjelper ikke å si ifra, de gjør ikke noe uansett».²

Mobbing i skolen kom etter dette for alvor på dagsordenen med krav om at noe måtte gjøres. Et av tiltakene fra politisk hold var at det ble satt ned et utvalg (Djupedalutvalget) som skulle «vurdere de samlede virkemidlene for å skape et godt psykososialt skolemiljø, motvirke og håndtere mobbing og andre uønskede hendelser i skolen».³

Et av tiltakene Djupedalutvalget foreslo var å gjøre endringer i LOV-1998-07-17-61 Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (heretter Opplæringslova).

1. august 2017 trådte kapittel 9A i Opplæringslova i kraft og erstattet kapittel 9a i sin helhet.

En av endringene som ble gjort er at det har blitt lovfestet en aktivitetsplikt i § 9A-4 som detaljert angir hvilke plikter skolen og skolens ansatte har for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø. Hovedformålet med denne masteroppgaven er å klargjøre innholdet og omfanget av denne aktivitetsplikten. Oppgaven vil også drøfte om aktivitetsplikten i § 9A-4 utvider skolen sitt ansvar sammenlignet med ansvaret den hadde etter § 9a-3.

---

¹ Elevundersøkelsen 2017, s. 10

² <https://www.vg.no/spesial/2014/odin/>, sist besøkt 26.05.18

³ NOU 2015:2, s. 28

I forbindelse med lovendringen ble det også lovfestet en skjerpet aktivitetsplikt for tilfeller der det er ansatte ved skolen som krenker elever jf. § 9A-5. Denne bestemmelsen behandles ikke i oppgaven.

2 Metode og rettskilder

Når det gjelder metode så anvendes alminnelig juridisk metode. Det kan likevel være nyttig å knytte noen merknader til rettskildesituasjonen og tolkningsmomenter som er spesielle for tolkningen av de aktuelle bestemmelsene i loven.

2.1 Tilgang på rettskilder og vekting av disse

Siden lovbestemmelsene som skal tolkes er av nyere dato så foreligger det på det nåværende tidspunkt ikke rettspraksis som kan bidra til å klargjøre rekkevidden av aktivitetsplikten i § 9A-4.

Det foreligger imidlertid detaljerte lovforarbeider (NOU 2015:2, Prop. 57 L (2016-2017) og Innst.302L (2016-2017)) som kan gi verdifulle tolkningsbidrag. Lovforarbeidene til kapittel 9a (Ot.prp. nr. 72 (2001-2002)) vil bidra til å klargjøre forskjeller mellom § 9a-3 og § 9A-4.

Etter lovendringen er det fylkesmannen som er klageinstans dersom foresatte/elev mener at skolen ikke har oppfylt plikten sin etter § 9A-4. Siden 1.august 2017 har fylkesmennene mottatt en rekke klagesaker, og fylkesmennene sine vurderinger og vedtak i disse klagesakene vil bidra til å kaste lys over hvor langt aktivitetsplikten strekker seg.

Jeg har som del av oppgaven gjennomgått 36 vedtak i innkomne klager på skolen sin oppfyllelse av aktivitetsplikten. Vedtakene stammer fra Fylkesmannen i Nordland, Fylkesmannen i Rogaland, Fylkesmannen i Hordaland og Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Fylkesmennene konkluderte med brudd på § 9A-4 i 28 av disse 36 sakene. Henvising til vedtakene gjøres med saksnummer samt angivelse av Fylkesmannsembete.

Når det gjelder vekten forvaltningspraksis har som rettskilde, så kan praksis fra fylkesmennene ikke tillegges like mye vekt som rettspraksis. Men dersom man ser at praksisen er konsistent

vil den kunne tillegges en viss vekt. Høyesterett uttalte i Rt. 2005 s. 1757 at en fast og konsistent praksis fra Trygderetten må tillegges vekt.

Denne saken gjaldt imidlertid hvilken vekt praksis fra Trygderetten har. Det er klart at konsistent praksis fra Trygderetten som et generelt utgangspunkt har større vekt en praksis fra fylkesmannen. Dette skyldes to forhold: Selv om Trygderetten ikke er en domstol i vanlig forstand, så er den et uavhengig ankeorgan som ikke kan instrueres av noe annet organ. Dette i motsetning til fylkesmennene som administrativt er underlagt Arbeids- og administrasjonsdepartementet der det enkelte departement har direkte faglig instruksjonsmyndighet over fylkesmannen innen vedkommende departements saksområde jf. § 1 i Instruks for fylkesmenn.⁴ For det andre så er Trygderetten et sentralt organ mens fylkesmannen er organisert per fylke. Det er derfor større sannsynlighet for at praksis fra fylkesmennene er mindre ensartet enn praksis fra Trygderetten.

Dersom praksisen fra fylkesmennene ikke er i strid med lovens ordlyd eller klare forarbeidsuttalelser, samt gir uttrykk for en regel som er i samsvar med lovens formål og ivaretar barnets beste er det god grunn til å legge vekt på praksisen. Dersom det derimot er avvik mellom praksis og andre rettskilder taler dette imot å legge vekt på praksisen.

Samme holdning synes å finnes i Høyesterettspraksis i Rt. 2005 s.1434:

«I min samlede vurdering er jeg etter dette kommet til at det i fravær av klarere holdepunkter i skatteloven er vanskelig å sette til side den regel som synes ganske uforbeholdent fastslått i ligningspraksis, administrative uttalelser og skatterettslig litteratur, og som ikke entydig strider mot de aktuelle hensyn. Regelen synes som nevnt også å ha en viss støtte i lovforarbeider».

Når det gjelder juridisk litteratur så foreligger det lite litteratur som omhandler den foreliggende problemstillingen. Dette påpekes også av Djupedalutvalget som konkluderte med at er produsert svært lite utdanningsrettslig forskning og av den grunn foreslår en satsning på mer utdanningsrettslig forskning og etablering av et utdanningsrettslig fagmiljø.⁵

Utdanningsdirektoratet, som er underlagt Kunnskapsdepartementet, forvalter opplæringslova. Direktoratet har blant annet ansvar for å føre tilsyn med alle skoleiere med den hensikt å sikre at barn og unge får oppfylt sine rettigheter etter opplæringslova. I forbindelse med lovendringen har utdanningsdirektoratet utarbeidet et rundskriv, Udir-3-2017, som skal veilede skolene i

---

⁴ FOR-1981-08-07-3642

⁵ NOU 2015:2, s. 281-282

hvordan kapittel 9A skal forstås og tolkes. Dette rundskrivnet kan også kaste lys over hvordan § 9A-4 skal forstås. Det understrekes imidlertid at denne rettskilden har betydelig mindre vekt enn lovtekst og forarbeider.

2.2 Lovfesting av nulltoleranse mot krenking som tolkningsmoment

I § 9A-3 første ledd er det lovfestet at skolen skal ha «*nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering*». Nulltoleranse mot krenking har tidligere ikke vært lovfestet, og spørsmålet er om lovfestingen har betydning for tolkningen av aktivitetsplikten i § 9A-4.

En naturlig språklig forståelse av «nulltoleranse» er at skolen aldri skal tolerere at det forekommer krenkelser: Skolen kan ikke si seg fornøyd dersom det bare er litt mobbing eller trakassering på skolen. Skolen er lovpålagt en nulltoleranse, og dette må gjenspeiles både i skolens forebyggende og opprettende arbeid knyttet til det psykososiale skolemiljøet. Dette støttes av forarbeidene som fastslår at nulltoleranse mot krenkelser skal være førende for skolens mål, planer og tiltak.⁶

Elever har rett på et «trygt og godt skolemiljø» jf. § 9A-2, og aktivitetsplikten utløses dersom skolemiljøet ikke er «trygt og godt» jf. §9A-4. Det må altså ikke en krenkelse til for at aktivitetsplikten utløses. Dette taler for at nulltoleransekravet mot krenking har en begrenset betydning når det skal avklares hva som er terskelen for at aktivitetsplikten utløses.

Lovfestingen kan imidlertid ha betydning for tolkningen av plikten til å gripe inn som utløses dersom en elev utsettes for krenkelser jf. § 9A-4 (1). Videre kan nulltoleransekravet ha betydning for hvor langt plikten til å undersøke og plikten til å sette inn egnede tiltak strekker seg. Dette vil drøftes nærmere i kapitlene 4.8 Plikten til å undersøke og 4.9 Plikten til å sette inn egnede tiltak.

Lovfestingen av nulltoleranse vil også ha betydning for hvilke krav man kan sette til skolen sitt systematiske arbeid for skolemiljøet. Dette faller utenfor temaet for denne oppgaven.

---

⁶ Prop. 57 L (2016-2017), s.15

3 Retten til et trygt og godt skolemiljø

Etter opplæringslovas § 2-1 første ledd har barn og unge i Norge plikt og rett til grunnskoleopplæring.

Som følge av denne plikten «tvinges» alle barn i Norge inn et skolemiljø der de skal tilbringe svært mye tid. For å kompensere for denne «tvangen» har lovgiver pålagt samfunnet et ansvar for å gjøre det de kan for å sikre at skolemiljøet oppleves positivt jf. forarbeidsuttalelser til gamle kapittel 9a: «[n]år det er i samfunnet si interesse at elevane oppheld seg i skolen, bør det også vere samfunnet sitt ansvar å gjere sitt yttarste for å hindre at dette opphaldet blir til skade for dei».⁷

Elevene sine rettigheter i forhold til skolemiljøet er regulert i kapittel 9A i opplæringslova som trådte i kraft 1. august 2017. Kapitlet gjelder for elever i grunnskolen og den videregående opplæringen, samt for elever som deltar i leksehjelpordning og på SFO jf. § 9A-1. Bestemmelsene knyttet til ordensreglement og bortvisning, henholdsvis §§ 9A-10 og 9A-11 gjelder imidlertid ikke for SFO og leksehjelpordningen.

Elevene sin individuelle rett til et trygt og god skolemiljø er nedfelt i § 9A-2:

«Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring»

Med unntak av plikten til å gripe inn så utløses aktivitetsplikten i § 9A-4 dersom en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø», og av forarbeidene fremkommer det at «trygt og godt skolemiljø» skal tolkes i lys av elevenes rett etter § 9A-2.⁸

For å kunne avklare rekkevidden av aktivitetsplikten er det derfor sentralt å avklare hvilke rettigheter elevene har etter § 9A-2.

Retten etter § 9A-2 gjelder både det fysiske og psykososiale miljøet, mens aktivitetsplikten i § 9A-4 kun omfatter det psykososiale skolemiljøet.⁹ Tolkningen av § 9A-2 avgrenses derfor til å drøfte rettighetene elevene har med tanke på det psykososiale miljøet.

Alle elever har altså rett til et «skolemiljø» som er «trygt og godt» og «som fremjar helse, trivsel og læring».

---

⁷ Ot.prp. nr. 72 (2001–2002), s. 16

⁸ Prop.57 L(2016-2017), s.21

⁹ Prop. 57 L (2016-2017), s. 21

Skolens ansvar er avgrenset til å gjelde for skolemiljøet. «Skolemiljø» er ikke et presist språklig begrep, men en naturlig språklig forståelse er det miljøet elevene er samlet i når de deltar på skolen sine aktiviteter. En slik forståelse er fristilt fra hvor elevene oppholder seg – det sentrale er at elevene oppholder seg der som følge av den lovpålagte skoleplikten.

I forarbeidene slås det fast at skolemiljø må tolkes i lys av virkeområdet for kapittel 9A jf. § 9A-1 og omfatter derved den tiden elevene har undervisning, friminutt, er på SFO og på leksehjelp. Det er virksomheten som skjer i skolen, på SFO og på leksehjelpen som er det sentrale; elevene må ikke oppholde seg på skolens område for at kapittel 9A skal gjelde.¹⁰ Bestemmelsene vil således også gjelde på lengre turer som arrangeres av skolen eksempelvis når et klassetrinn drar på leirskole.

Elevene har rett på et «trygt» skolemiljø. At et skolemiljø skal være «trygt» må for det første forstås som at elevene ikke skal utsettes for farer eller trusler når de er på skolen. Elevene skal ikke føle noen form for frykt i skoletiden. Men trygghet dreier seg om noe mer enn å ikke føle seg redd: Å være trygg betyr også at elevene er sikre på at skolen reagerer og handler dersom det skulle skje ubehagelige ting med dem på skolen.

At skolemiljøet også skal være «godt» betyr at det ikke er tilstrekkelig at elevene er trygge når de er på skolen. For at skolemiljøet skal kunne karakteriseres som «godt» må elevene trives på skolen og oppleve det som positivt å være en del av skolemiljøet.

§ 9A-2 gir ikke bare elevene rett til å ha det trygt og godt på skolen – elevene sin rett strekker seg lengre enn dette. Elevene har nemlig rett på et skolemiljø som «fremjar helse, trivsel og læring». En naturlig språklig forståelse av ordlyden at skolemiljøet skal påvirke elevene sin helse, trivsel og læring i en positiv retning slik at elevene får bedre helse og føler økt trivsel og økt grad av læring.

Dette fremkommer også av lovforarbeidene som uttaler at «fremjar» innebærer at det psykososiale miljøet skal ha en positiv virkning på elevene.¹¹ Videre heter det at en skole som ikke har tiltak rettet mot å fremme et trygt læringsmiljø som positivt påvirker elevenes helse, trivsel, læring og sosiale tilhørighet, oppfyller ikke sin lovpålagte plikt etter § 9A-2.¹² Elevene sin rett etter § 9A-2 omfatter således også rett på å føle sosial tilhørighet når de er på skolen

---

¹⁰ Prop. 57 L (2016-2017), s. 21

¹¹ NOU 2015:2, s. 208

¹² NOU 2015:2, s. 212

Hva som er «trygt og godt» når det gjelder det psykososiale skolemiljøet er til en viss grad subjektivt. Et miljø som føles trygt og godt for en elev kan for en annen elev oppleves som ubehagelig og utrygt. Mennesker bærer med seg ulike erfaringer, og dette betyr at elever kan oppleve en identisk situasjon veldig forskjellig. Spørsmålet er derved om det er en objektiv eller subjektiv vurdering av skolemiljøet som skal legges til grunn når det skal avgjøres om eleven sin rett etter § 9A-2 er oppfylt.

Ordlyden gir ingen klare holdepunkter for hvorvidt det er en objektiv eller subjektiv vurdering av skolemiljøet som skal legges til grunn. Av forarbeidene kommer det imidlertid frem at det er elevens subjektive opplevelse som er avgjørende for om skolemiljøet er «trygt og godt».¹³ Videre er det fastslått at eleven sin opplevelse av skolemiljøet ikke kan overprøves. Skolen skal **alltid** anerkjenne elevenes opplevelse av sitt eget skolemiljø og skal aldri avvise eller underkjenne en elev sin opplevelse av utrygghet eller mistriivsel på skolen.¹⁴

At det er elevenes subjektive opplevelse av skolemiljøet som skal legges til grunn kan gjøre det krevende for skolen å ha kontroll på om elevene sin rett etter § 9A-2 er oppfylt. På skoler av en viss størrelse vil det alltid være elever som av ulike årsaker er mer var på skolemiljøet enn andre. Disse elevene kan mistrives i et skolemiljø som etter en objektiv vurdering oppfyller kravene til et trygt og godt skolemiljø. For at skolen skal være sikker på at også disse elevenes rett etter § 9A-2 er oppfylt, må skolen jobbe med å identifisere sårbare elever og følge de tettere opp.

At skolen har et skjerpet ansvar for å ivareta elever med en særskilt sårbarhet er fastslått av Høyesterett i Rt-2012-146 (Kristiansand-dommen). Denne saken gjaldt et erstatningssøksmål mot Kristiansand kommune fra en mann som gjennom flere år på barneskolen hadde blitt utsatt for grov mobbing. Høyesterett kom til at den vedvarende mobbingen var i strid med daværende skolelovgivning, og kommunen ble stilt til ansvar. Høyesterett la til grunn at skoleansatte «utvilsomt har forsøkt å gjøre sitt beste i en vanskelig sak», men at det skulle blitt gjort enda mer for å forhindre mobbingen. Det ble påpekt at eleven fremsto som en spesielt sårbar elev som skolen i utgangspunktet burde ha rettet spesiell oppmerksomhet mot.

I forarbeidene til kapittel 9A er det fastslått at denne rettstilstanden skal videreføres. Det nevnes også her eksempler på sårbarhet: forhold ved elevens familie og hjemmesituasjon, seksuell

---

¹³ Prop. 57L (2016-2017) s.80

¹⁴ Prop. 57L (2016-2017), s.25

orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, at eleven har atferdsvansker eller sosio-emosjonelle vansker.¹⁵

At en elev mistrives på skolen kan også skyldes forhold utenfor skoletiden. Av forarbeidene fremkommer det at retten til et trygt og godt skolemiljø ikke avgrenses av årsaken til hvorfor en elev ikke har det bra på skolen.¹⁶ Ting som skjer utenfor skoletid eller på sosiale medier som påvirker eleven sin skolehverdag negativt kan derfor utløse aktivitetsplikten etter § 9A-4. Dette vil bli drøftet nærmere i kapittel 4.

4 Omfanget av skolens aktivitetsplikt

Aktivitetsplikten i § 9A-4 skal bidra til å sikre at elevene sin rett til et «trygt og godt skolemiljø» oppfylles. Bestemmelsen pålegger skolen og skolens ansatte plikt til å følge med på elevenes trivsel og gjøre nødvendige tiltak dersom det viser seg at det en elev ikke har det bra på skolen.

Dette kapitlet tar for pliktene skolen og skolens ansatte har etter § 9A-4 med hovedfokus på de fem delpliktene:

- Plikten til å følge med.
- Plikten til å gripe inn.
- Plikten til å varsle.
- Plikten til å undersøke.
- Plikten til å sette inn egnede tiltak.

Formålet med drøftelsen er å definere terskelen for når de ulike delpliktene løses ut samt å avklare omfanget av pliktene.

Av forarbeidene fremkommer det at det må vurderes ut fra en faglig standard hva som kan forventes av skolen på ethvert tidspunkt i saksforløpet og fastslår at det som kreves er at skolen gjennomfører de aktivitetene som med rimelighet kan forventes i den konkrete saken.¹⁷ Forarbeidene visere i denne sammenheng til Rt. 2012 s. 146 hvor Høyesterett la til grunn en tilsvarende standard. Skolen har således oppfylt aktivitetsplikten når de i et konkret tilfelle har

---

¹⁵ Prop. 57 L (2016-2017), s.76

¹⁶ Prop. 57 L (2016-2017), s.76

¹⁷ Prop. 57L (2016-2017), s. 30

gjort alt som med rimelighet kan forventes på alle stadiene i en sak for å sikre at elevene har et trygt og godt skolemiljø.¹⁸

Før vi går inn på drøftelsen av delpliktene skal vi først se på hvem som er pliktsubjekt i § 9A-4. Videre drøftes hva som ligger i det generelle dokumentasjonskravet i forbindelse med aktivitetsplikten, hva som ligger i kravet om at skolen skal sørge for at «involverte elever blir høyrde», og hvordan «Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggande omsyn i skolen sitt arbeid» jf. § 9A-4 (5) skal forstås. Det drøftes også om aktivitetsplikten er begrenset til situasjoner som oppstår på skolen.

4.1 Aktivitetsplikten sine pliktsubjekt

Aktivitetsplikten består som nevnt av fem delplikter, og hvem som er pliktsubjekt avhenger av hvilken del av aktivitetsplikten det er tale om.

Når det gjelder plikten til å følge med, plikten til å gripe inn samt plikten til å varsle er pliktsubjektet «alle som arbeider ved skolen». Plikten til å undersøke og plikten til sette inn egnende tiltak er imidlertid lagt til «skolen».

4.2.1 Plikten til å følge med, varsle og gripe inn: «Alle som arbeider ved skolen»

For plikten til å følge med, plikten til å varsle og plikten til å gripe så følger det av ordlyden i § 9A-4 at «alle som arbeider ved skolen» har ansvar for at oppfylle denne delen av aktivitetsplikten.

En naturlig språklig forståelse av «alle som arbeider ved skolen» er alle som har sin arbeidsplass ved skolen. Dette betyr at lærere, administrativt ansatte, rengjøringspersonale, vaktmester og ellers alle andre som jobber ved skolen har en plikt til å følge med, gripe inn og varsle.

Av forarbeidene fremkommer det at aktivitetsplikten er ment å favne vidt for å best mulig sikre at alle i elevenes omgivelser følger med og griper inn dersom en elev ikke har det bra på skolen.¹⁹ Videre trekkes det frem at aktivitetsplikten gjelder for alle med en arbeidskontrakt med skolen eller skoleeier. Dette gjelder uavhengig av om arbeidsforholdet er fulltid eller

---

¹⁸ Prop. 57L (2016-2017), s. 30

¹⁹ Prop.57 L (2016-2017), s.20

deltid, fast eller midlertidig, kort- eller langvarig. Det presiseres dessuten at det ikke er avgjørende om vedkommende mottar lønn for arbeidet.²⁰ Dette betyr at frivillige, lærlinger og praksisstudenter også er omfattet av plikten. Det understrekes imidlertid at foreldre som er på skolen i kortere perioder ikke er omfattet av aktivitetsplikten. Det samme gjelder personer som av og til er innom skolen, for eksempel personer som henter avfall, håndverkere som utfører enkeltoppdrag, bud eller andre som leverer varer til skolen.²¹

Etter ordlyden pålegges det samme ansvaret på alle som jobber ved skolen uavhengig av stilling. Basert på ordlyden alene vil en som vasker på skolen ha samme ansvar etter § 9A-4 som det en kontaktlærer har. Dette fremstår som nokså urimelig.

Det er derfor i forarbeidene klart slått fast at det konkrete innholdet i aktivitetsplikten må fastsettes ut fra hvilken rolle, oppgaver og posisjon den ansatte har på skolen. Det kreves mer av en ansatt som har en omsorgsrolle overfor elevene enn det kreves av ansatte med andre typer oppgaver.²²

Spørsmålet er hvor langt man kan gå i denne type differensiering av ansvar avhengig av rolle. Er det grunnlag for å si at en som er kontaktlærer for en gruppe elever har et større ansvar enn en lærer som har samme gruppen med elever kun et par timer i uken?

Formålet med bestemmelsen er å ansvarlig gjøre skolens ansatte i forhold med tanke på å identifisere elever som ikke har det bra på skolen og ta tak i dette. Dess mer en ansatt er i kontakt med en elevgruppe dess bedre kjent blir han eller hun med elevene sin personlighet og væremåte. På bakgrunn av den kunnskapen en kontaktlærer får om elevene sine, er det nærliggende å si at kan kreves mer av han/hun enn andre ansatte når det gjelder å på et tidlig tidspunkt fange opp signaler på mistrivsel. Kanskje aller mest kan det differensieres i forhold til å fange opp indirekte signaler, da dette krever at man kjenner elevene godt.

Forarbeidene påpeker at det er en naturlig del av skolens plikt til systematisk arbeid knyttet til skolemiljøet jf. § 9A-3 (2) at skolen avklarer og tydelig formidler hva som forventes ut fra rollen og oppgavene den enkelte har i kraft av sin stilling.²³

---

²⁰ Prop.57 L (2016-2017), s.20

²¹ Prop.57 L (2016-2017), s.20

²² Prop.57 L (2016-2017), s.20

²³ Prop.57 L (2016-2017), s.20

4.2.2 Plikten til å undersøke og sette inn egnede tiltak: «Skolen»

Når det gjelder plikten til å undersøke samt plikten til å sette inn egnede tiltak så er «skolen» pliktsubjekt.

Det kan ikke plasseres et ansvar på en institusjon uten at det utpekes en som skal forvalte dette ansvaret. En naturlig språklig forståelse av «skolen» er derfor at det er øverste leder ved skolen som er pliktsubjekt – altså rektor. Denne forståelsen støttes også av at det er rektor som skal varsles dersom en av skolens ansatte mistenker eller har kjennskap til at en elev ikke har det bra på skolen jf. § 9A-4 (2).

Forarbeidsuttalelser knyttet til plikten til å varsle trekker i samme retning: Her uttrykkes det at det er rektor som er ansvarlig for at varsling håndteres på en forsvarlig måte og at det følges opp med en undersøkelse og tiltak dersom det er nødvendig.²⁴ Forarbeidsuttalelser knyttet til skolens plikt til systematisk å fremme helse, miljø og læring presiserer at det er skoleledelsen som er ansvarlig for dette arbeidet, men foreslår at det i lovteksten presiseres at det er rektor som har dette ansvaret for å unngå ansvarsapulverisering.²⁵ Tilsvarende presisering har man ikke i § 9A-4 3-6. ledd, men uttalelsen må likevel tas til inntekt for at det er rektor som øverste leder som er pliktsubjekt.

Praksis fra fylkesmennene er klar på at det er rektor som er pliktsubjekt når det gjelder plikten til å undersøke og plikten til å sette inn egnede tiltak.²⁶ Det er derved liten tvil om at det er rektor som er pliktsubjektet når det gjelder plikten til å undersøke og plikten til å sette inn egnede tiltak.

---

²⁴ Prop. 57 L (2016-2017), s. 77

²⁵ Prop. 57 L (2016-2017), s. 61

²⁶ 2017/10884 632.3 FM i Rogaland, 2017/10220 632.2 FM i Rogaland, 2017/12407 632.3 FM i Rogaland, 2017/12408 632.3 FM i Rogaland, 2017/1603 632.1 FM i Hordaland,

4.3 Når gjelder aktivitetsplikten

Med unntak av plikten til å gripe inn så utløses aktivitetsplikten dersom en elev ikke har «eit trygt og godt skolemiljø» jf. § 9A-4. At en elev ikke har det bra på skolen kan skyldes situasjoner som oppstår på skolen, men også ting som skjer utenfor skoletiden. Ordlyden åpner derved opp for at skolens aktivitetsplikt kan utløses grunnet forhold som oppstår utenfor skoletid.

Dette støttes av uttalelser i forarbeidene som sier at selv om elevens mistrivsel skyldes forhold som skjer utenfor skoletiden så begrenser ikke dette aktivitetsplikten til skolen så lenge disse forholdene medfører en negativ innvirkning på skolemiljøet.²⁷ Mistrivsel på skolen på grunn av digital mobbing som typisk skjer utenfor skoletid vil derfor også kunne utløse en aktivitetsplikt. NOU 2015:2 s. 242 pkt. 15.13 trekker i samme retning. Her heter det at:

«I gjeldende rett har det vært en del usikkerhet om hvor grensen går for skolens ansvar når en ansatt ved skolen har kjennskap til eller mistanke om at en elev har blitt krenket. Dette har særlig vært problematisk når det gjelder digitale krenkelser som ikke har skjedd i skoletiden, men som har sammenheng med relasjonen de involverte har på skolen. Utvalget mener at dersom det er slik at det er sammenheng mellom relasjonen mellom de involverte og skolen, og det som har skjedd, er en krenkelse av betydning for skolehverdagen, utløses aktivitetsplikten til den ansatte.»

Praksis fra fylkesmennene følger opp dette synspunktet, og det fremkommer at selv om hovedårsaken til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen primært skyldes forhold utenfor skolen så utløses aktivitetsplikten så lenge disse forholdene påvirker elevens skolemiljø.²⁸

---

²⁷ Prop. 57 L (2016-2017), s.76

²⁸ 2017/32511-10-FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/11804 632.9 FM i Hordaland

4.4 Dokumentasjonskrav knyttet til aktivitetsplikten

§ 9A-4 (7) stiller krav til at skolen må dokumentere hva de gjør for å oppfylle aktivitetsplikten:

«Skolen skal dokumentere kva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten etter første til femte ledd».

I tillegg til denne generelle dokumentasjonsplikten er det i bestemmelsens sjette ledd oppstilt krav til hvordan tiltak som iverksettes skal dokumenteres. Denne delen av dokumentasjonsplikten drøftes under kapittel 4.9.4 Formkrav når det skal settes inn tiltak - Krav til aktivitetsplan.

Ordlyden gir få holdepunkter på hva som må til av dokumentasjon for at plikten er oppfylt. Den er heller ikke klar på om plikten gjelder å dokumentere retningslinjer for hvordan skolen skal sørge for at plikten overholdes eller om det er snakk om dokumentasjonsplikt i forhold til enkeltsaker.

Av forarbeidene fremkommer det at kravet retter seg mot det arbeidet skolen gjør for å oppfylle aktivitetsplikten i enkeltsaker, ikke hvordan skolen tenker å oppfylle plikten.²⁹ Skolen skal altså dokumentere hvordan de har fulgt med, hva de gjør når de oppdager at en elev ikke har det trygt og godt, hvordan og hvilke undersøkelser som blir gjort og endelig hva som settes i verk av tiltak. Sistnevnte dokumenteres som sagt gjennom en aktivitetsplan som er særlig regulert i bestemmelsens sjette ledd.

Selv om ordlyden ikke eksplisitt sier at dokumentasjonen skal være skriftlig så kan det nok innfortolkes et krav til skriftlighet all den tid formålet er å dokumentere at noe er gjort. Man kan riktignok dokumentere hendelser gjennom lyd og bilde, men dette er lite praktisk.

Forarbeidene støtter denne tolkningen: Her er det uttalt at det er et krav at dokumentasjonen skal være skriftlig. Videre må dokumentasjonen være av et slikt format at den kan tas ut og oversendes fylkesmannen i forbindelse med tilsyn eller i en sak hvor skolen er klaget inn for fylkesmannen.³⁰ I et vedtak fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus oppfordres skolene til å notere ned fra samtaler med elevene som de utfører som en del av undersøkelsene i en konkret sak slik at de kan dokumentere at slike samtaler har funnet sted.³¹

---

²⁹ Prop. 57L (2016-2017), s. 79

³⁰ Prop. 57L (2016-2017), s. 79

³¹ 2017/29313-16 FM-BUA

Hvordan ting skal dokumenteres og hva som kreves av dokumentasjon må tilpasses den enkelte skole og formålet med dokumentasjonen.³² I forarbeidene nevnes observasjonslogger fra inspeksjoner, trivselsundersøkelser på klassenivå, notater fra elevsamtaler som eksempler på hvordan plikten til å følge med kan dokumenteres. For plikten til å undersøke nevnes det notater fra samtaler med elever og foreldre, møtereferater, e-post korrespondanse, skjemaer fra utviklingssamtaler. For plikten til å varsle: logger over varsler, notater i elevmappen, og handlingsplaner, tiltakslistor og evaluering av tiltak for plikten til å sette inn tiltak. Det understrekes imidlertid at dette kun er ment som eksempler og verken er normerende eller uttømmende.³³

4.5 Hensynet til elevens beste og elevenes rett til å bli hørt

Elevenes rett til å bli hørt samt at elevens beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid er lovfestet i § 9A-4 (5):

«Skolen skal sørge for at involverte elever blir høyrde. Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid.»

Disse rettighetene følger også av grl. § 104 samt artikkel 3 og 12 i FNs barnekonvensjon som er gjort til norsk lov § 2 nr. 4. jf. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Av forarbeidene fremkommer det at kravet i opplæringsloven må tolkes i samsvar med disse rettskildene.³⁴ Lovfestingen av disse rettighetene i opplæringslova har ingen selvstendig betydning, men er tatt inn i loven for å ha opplysende virkning og samtidig være et tydelig signal og påminnelse om at skolen skal utføre aktivitetsplikten i samarbeid med eleven(e) som påvirkes.³⁵ Djupedalutvalget fant nemlig i sin gjennomgang av skolens og fylkesmennenes enkeltvedtak i 9a-saker at barnekonvensjonens artikkel 3 om barnets beste i liten grad ble trukket inn, og at det nesten ikke var synliggjort at elevene var hørt jf. barnekonvensjonens artikkel 12.³⁶

---

³² Prop. 57L (2016-2017), s. 79

³³ Prop. 57 L (2016-2017), s. 34.

³⁴ Prop. 57 L (2016-2017), s. 78

³⁵ Prop. 57L (2016-2017), s. 29

³⁶ NOU 2015:2, s. 205

FNs barnekomite har slått fast at barnets beste er et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som har betydning for barn, og hensynet til barnets beste er både en materiell rettighet, et tolkningsprinsipp og en prosessuell rettighet.³⁷ Hva som er elevens beste er derved et viktig tolkningsmoment når det skal drøftes hvilket ansvar skolen har etter § 9A-4.

Av ordlyden ser man at det er «de involverte elevar» som skal bli hørt. Dette betyr at det ikke kun er eleven som mistrives på skolen som har rett til å bli hørt. Også eleven(e) som er beskyldt for å bidra til mistrivselen har denne rettigheten. Selv om dette kan leses rett ut av ordlyden er det også understreket i forarbeidene. Her uttales det at retten til å bli hørt og medvirke gjelder alle elever. Elevene som mistenkes for å krenke andre elever skal ha samme rettssikkerhetsvern og rett til å bli hørt som offeret.³⁸

Ordlyden sier ingenting om hvordan elevene skal bli hørt – av forarbeidene fremkommer det imidlertid at hvordan elevene skal bli hørt beror på den konkrete saken og barnas modenhet og alder. Det er ingen nedre aldersgrense for retten til å bli hørt.³⁹

For at elevene sin rett til medvirkning skal bli reell har skolen plikt til å informere de involverte elevene om prosessen som pågår og oppmuntre dem til å beskrive situasjonen slik de opplever den.⁴⁰ Av dette kan vi trekke den slutningen at skolen ikke må stille ledende spørsmål eller legge føringer for hva elevene skal si og ikke si når de undersøker en sak. Elevene skal i størst mulig grad få fortelle sin versjon av saken uten innblanding fra skolens ansatte eller andre elever.

I juridisk litteratur er det påpekt at selv om foreldre motsetter seg at skolen snakker med eleven, også under oppsyn av foreldrene, så er den store hovedregelen at eleven har rett til å bli hørt.⁴¹ I noen situasjoner kan imidlertid forholdet mellom skole og hjem være så betent at det å snakke med barnet mot foreldrene sin vilje vil være svært ødeleggende for skole-hjem forholdet. I et slikt tilfelle kan det være til barnets beste at en slik samtale ikke finner sted. I slike unntakstilfeller er det viktig at skolen dokumenterer hvorfor eleven ikke er blitt hørt.

Ved gjennomgang av praksis fra fylkesmennene ser man at hensynet til eleven tillegges stor vekt. Særlig gjelder dette ved plikten til å undersøke samt plikten til å sette inn egnede tiltak. Dersom eleven ikke har blitt hørt når skolen undersøker årsaken til at eleven ikke har det bra

---

³⁷ FNS barnekomité 2013

³⁸ Prop. 57L (2016-2017), s. 29-30

³⁹ Prop. 57 (2016-2017), s. 78

⁴⁰ Prop. 57 (2016-2017), s. 78

⁴¹ Svele, M. Astrid (red.) Juss for skoleledere 2. utgave, s. 131

på skolen, eller ikke har blitt involvert i forbindelse med utforming av aktivitetsplanen så kan det se ut som dette alene medfører at fylkesmannen konkluderer med at det foreligger brudd på §9A-4.⁴²

I et av vedtakene fra Fylkesmannen i Nordland påpekes det at å ikke vurdere hensynet til barnets beste er en saksbehandlingsfeil fra skole sin side.⁴³

4.6 Plikten til å følge med

Av § 9A -4 første ledd, 1.punktum fremkommer det at:

«Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevane har eit trygt og godt skolemiljø (...).»

Plikten til å følge med har tidligere ikke vært lovfestet. Bakgrunnen for at lovgiver nå lovfester dette er for å unngå at skolene unndrar seg ansvar ved å si at de ikke visste.⁴⁴

Formålet med plikten er å sikre at skolen på et tidlig tidspunkt fanger opp elever som ikke har det bra på skolen. Dersom dette oppdages vil andre delplikter etter § 9A-4 utløses. Man kan derved si at oppfyllelse av plikten til å følge med er en forutsetning for at aktivitetsplikten skal virke etter intensjonen.

Plikten pålegges «alle som arbeider på skolen» og omfatter personkretsen som er drøftet i kapittel 4.2.1 Plikten til å følge med, varsle og gripe inn: «Alle som arbeider ved skolen».

«Å følge med» er et relativt vagt uttrykk som det kan være vanskelig å etterprøve om er oppfylt. Ordlyden alene gir lite informasjon om hvor nøye eller hvordan skolens ansatte må følge med for at aktivitetsplikten skal være oppfylt.

Av forarbeidene fremkommer det at plikten til å følge med må ses i sammenheng med skolen sin plikt til å drive et systematisk for å sikre et godt skolemiljø jf. §9A-3 (2).

---

⁴² 2017/10884 632.3 FM i Rogaland, 2017/10893 632.3 FM i Rogaland, 2017/11922 632.9 FM i Hordaland, 2017/1603 632.1 FM i Hordaland, 2017/29463-10 FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/30926-10 FM-BUA FM i Oslo og Akershus

⁴³ 2017/5305 Fylkesmannen i Nordland

⁴⁴ Prop. 57L (2016-2017), s. 21

Dette betyr at det må stilles krav til at skolen som del av sitt systematiske arbeid med det psykososiale miljøet etablerer gode rutiner som gjør det mulig å identifisere elever som ikke har et trygt og godt skolemiljø. At det nå er lovfestet nulltoleranse mot krenking jf. § 9A-3(1) taler for relativt strenge krav både i forhold til å etablere rutiner, men også i forhold til den enkelte ansatte sin årvåkenhet.

Av forarbeidene fremkommer det at det vil være et faglig skjønn som ligger til grunn for hvilke aktiviteter man kan forvente at skolen iverksetter, men det kan likevel se ut som det stilles krav om visse minimumstiltak. Forarbeidene trekker frem at følge med plikten for eksempel forutsetter inspeksjonsordninger, tilsyn i garderobesituasjoner og lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med.⁴⁵ Dette støttes av rundskrivet fra Utdanningsdirektoratet som sier at skolene må ha gode rutiner for inspeksjon, og personene som har inspeksjon må aktivt observere og være tydelig tilstede for elevene.⁴⁶ Dette betyr at personellet som har inspeksjonsvakt i friminuttene må være proaktive i forhold til å avdekke situasjoner der elever ikke har det trygt og godt. Det er ikke tilstrekkelig å bare være tilstede i skolegården.

Elevene er ofte de som har best kunnskap om hvor og i hvilke tilfeller elever blir plaget eller holdt utenfor. I lys av barnets rett til å bli hørt og hensynet til barnets beste jf. § 9A4-5 kan det muligens innfortolkes et krav om at elevene må involveres når det skal etableres rutiner for hvilke områder det bør foregå inspeksjon. Dette synspunktet støttes av uttalelser i forarbeidene.⁴⁷

Som nevnt innledningsvis stilles det krav til at skolen må gjøre det som etter en faglig vurdering med rimelighet kan forventes. Dersom det meldes tilbake at mange elever opplever friminuttene ubehagelige er det rimelig at skolens ansatte følger ekstra godt med i friminuttene. Videre - hvis skolen er kjent med at det er spesielle områder det er større sannsynlighet for at elever blir utsatt for ubehagelige opplevelser må skolen etablere rutiner som sikrer at det er ansatte tilstede på disse områdene. Et eksempel på dette kan være garderobesituasjon i forbindelse med gym eller svømming: Hvis det på et klassetrinn meldes om mange ubehagelige opplevelser i gymgarderoben i form av kommentarer så kan dette medføre en plikt for skolen til å ha en voksen i garderoben som overvåker situasjonen.

---

⁴⁵ Prop. 57L (2016-2017), s. 22

⁴⁶ Udir-3- 2017, s. 3

⁴⁷ Prop. 57L (2016-2017), s. 22

Hva som med rimelighet kan forventes av skolens ansatte i forhold til å følge med kan også variere fra elev til elev. Dersom skolens ansatte er kjent med at en elev tidligere har vært utsatt for plaging eller dersom det er elever som er mer sårbare enn andre så stiller dette strengere krav til å følge med. Det er også slått fast i forarbeidene at skolen har et skjerpet ansvar for å ivareta elever som er spesielt sårbare, og eksempler på slik sårbarhet kan være at eleven har atferdsvansker, har vært utsatt for krenkelser tidligere, har en vanskelig hjemmesituasjon, elevens religion, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne.⁴⁸

Praksis fra fylkesmennene bekrefter at det stilles strengere krav til å følge med dersom det er tale om sårbare elever. Det er derfor viktig at skolens ledelse kjenner til hvilke elever dette gjelder og følger særskilt med på hvordan disse elevene har det.⁴⁹ Dette er en av grunnene til at de ansatte har en absolutt varslingsplikt dersom de har mistanke eller kjennskap til at elev ikke har det bra på skolen. På den måten får skolen en god oversikt over skolemiljøet i sin helhet og kan sette inn målrettede tiltak mot sårbare elever.

4.6 Plikten til å gripe inn

§ 9A-4 første ledd 1. punktum slår fast at:

"Alle som arbeider ved skolen skal (...) gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg".

Selv om det ikke fremkommer direkte av ordlyden er det klart forutsatt i forarbeidene at plikten til å gripe inn er knyttet til situasjoner som pågår og som er forholdsvis akutt.⁵⁰

I motsetning til de andre delene av aktivitetsplikten så utløses ikke plikten til å gripe inn ved at en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø», men derimot ved «krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering».

---

⁴⁸ Prop. 57L (2016-2017), s. 22

⁴⁹ 2017/29463-10 FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/5997 FM i Nordland, 2017/34015-7 FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/33367-12 FM-BUA FM i Oslo og Akershus

⁵⁰ Prop. 57 L (2016-2017), s. 22

En naturlig språklig forståelse av «krenking» tilsier at det må være situasjoner som har en viss alvorlighetsgrad over seg. At en person blir krenket betyr at personen blir ydmyket eller nedverdiget gjennom en overtramp av en rettighet eller verdi personen har.

I bestemmelsen listes «mobbing, vald, diskriminering og trakassering» som eksempler på handlinger som er krenkende. At dette ikke er en uttømmende oppramsing er understreket i lovforarbeidene.⁵¹ Videre slås det fast at henvisningen til diskriminering og trakassering gjelder uavhengig av diskriminerings- og trakasseringsgrunnlag, og gir vern mot diskriminering og trakassering blant annet på grunn av kjønn, etnisitet, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og nedsatt funksjonsevne⁵². Forarbeidene trekker også frem andre eksempler på handlinger som faller inn under begrepet krenkelser: Direkte handlinger og verbale ytringer som hatytringer samt mer indirekte handlinger som utestengning, isolering og baksnakking. Det er også slått fast at begrepet «krenking» skal tolkes vidt.⁵³

Sett i lys av at krenking skal tolkes vidt er det nærliggende å si at all uønsket fysisk kontakt er «krenking» etter § 9A-4 (1).

Selv om «krenking» skal tolkes vidt vil ikke enhver kritisk ytring eller uenighet mellom elevene er være omfattet. Elevene må tåle diskusjon og uenighet uten at det kan sies at de krenker hverandre. Dersom man derimot kommer med ufine ord og nedsettende beskrivelser av personlig art så vil dette ofte være «krenking» etter loven. Dette støttes også av rundskrivet fra utdanningsdirektoratet hvor det fremkommer at skolens ansatte plikter å stanse og irettesette elever som kaller andre stygge ting.⁵⁴

Dersom en ansatt ved skolen er vitne til krenkelser har han altså som utgangspunkt en plikt til å gripe inn for å stoppe krenkelsen. Dette er imidlertid kun et utgangspunktet. Av bestemmelsen ser man at plikten til å gripe inn bare gjelder dersom det er «mogeleg» å gripe inn. Ordlyden signaliserer derved at det kan forekomme situasjoner hvor det ikke kreves at den ansatte griper inn selv om han/hun er vitne til en krenkelse. Hva som skal anses som mulig for en ansatt å gjennomføre gir imidlertid ordlyden lite informasjon om.

---

⁵¹ Prop. 57 L (2016-2017), s. 14

⁵² Prop. 57 L (2016-2017), s. 15

⁵³ Prop. 57 L (2016-2017), s. 14

⁵⁴ Udir-3-2017, s. 3

Satt på spissen er det alltid mulig å gripe inn i en situasjon dersom man er tilstede og er vitne til det som skjer. Spørsmålet er imidlertid hvilke virkemidler den ansatte kan bruke, og i hvilke tilfeller den ansatte kan og skal avstå fra å gripe inn selv.

Ordlyden gir få svar på dette, men forarbeidene gir klar veiledning: Her fremkommer det at grensen for å gripe inn er at den ansatte ikke skal stå i fare for å skade seg selv eller krenke elever for å få stoppet situasjonen eller at det forutsetter en handling som er straffbar.⁵⁵

Fylkesmannen stiller i et av sine vedtak spørsmål om skolens inngripen var forholdsmessig i henhold til situasjonen.⁵⁶ Dette kan tyde på at det skal gjøres en vurdering av om inngrepet står i forhold til hvor alvorlig situasjonen er. Dersom en slik forståelse legges til grunn skal den ansatte bare gripe inn dersom alvoret i situasjonen tilsier at inngripen er nødvendig og inngrepet står i forhold til krenkelsens alvorlighetsgrad. Med bare et vedtak som sier dette, så kan det ikke trekkes noen endelig konklusjon om hvorvidt det skal gjøres en slik forholdsmessighetsvurdering eller ikke.

Når man skal gripe inn i fysiske situasjoner krever dette bruk av fysisk makt og tvang. Det er derfor viktig å merke seg at skolen ikke har hjemmel i opplæringsloven til bruk av tvang. Unntaksvis kan imidlertid nødrett og nødverge gi grunnlag for å overskride også denne grensen ved at det i nødverge- og nødrettssituasjoner kan være tillatt å gjøre noe som ellers er ulovlig jf. strl. §§ 17 og 18.⁵⁷ Dette temaet blir ikke drøftet i denne oppgaven.

4.7 Plikten til å varsle

Varslingsplikten er nedfelt i § 9A-4 andre ledd:

"Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeigaren i alvorlege tilfelle".

Av ordlyden ser vi at det er «rektor» som skal varsles. Etter forarbeidene kan rektor kan delegere ansvaret for å ta imot varslene til en annen person, men det er likevel rektor som har ansvar for

---

⁵⁵ Prop. 57 L (2016-2017), s. 76-77

⁵⁶ 2017/32511-10 FM-BUA FM i Oslo og Akershus.

⁵⁷ Prop. 57 L (2016-2017), s. 22

at varslene håndteres på en forsvarlig måte og at det settes i gang undersøkelse og tiltak dersom det viser seg nødvendig.⁵⁸

Formålet med at alle saker skal varsles til rektor er at skolen skal ha en totaloversikt over det psykososiale miljøet. Gjennom dette har skolen oversikt over sårbare elever slik at disse kan følges tettere opp. Videre kan informasjonen benyttes til å kartlegge hva skolen bør fokusere på i forhold til det systematiske forebyggede arbeidet med skolemiljøet jf. 9A-3 (2).

4.7.1 Når inntreer varslingsplikten

Varslingsplikten inntreer enten ved «kjennskap til» at en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø», eller ved «mistanke om» at en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø».

Vilkåret «trygt og godt skolemiljø» skal forstås i lys av elevenes sin rett etter § 9A-2 jf. drøftelse i kapittel 3.

En naturlig språklig forståelse av «kjennskap til» er at man positivt vet noe. Det er ikke noe usikkerhet knyttet til det. Av forarbeidene fremkommer det at dersom en elev verbalt sier at han eller hun ikke opplever det trygt og godt på skolen så oppfyller det kravet til at den ansatte har «kjennskap» til det. Det kan ikke forventes av eleven ordrett sier at han/hun ikke har et trygt og godt skolemiljø – det er skolen sitt ansvar å få med seg hva eleven forsøker å formidle.⁵⁹ Hvis en elev gir beskjed til læreren sin om at han/hun synes det er ubehagelig å være ute i friminuttene så har læreren fått «kjennskap til» at eleven ikke har det trygt og godt. Læreren er således pliktig til å varsle rektor etter § 9A-4 (2).

En ansatt har plikt til å varsle rektor også ved «mistanke om» at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Plikten til å følge med henger således tett sammen med plikten til å varsle.

En naturlig språklig forståelse av «mistanke» er at det må foreligge hendelser, situasjoner eller andre holdepunkter som gir den ansatte grunn til å tenke at her er det noe som ikke stemmer. Spørsmålet er imidlertid hvor mye som skal til for å si at det foreligger en «mistanke». Er det

---

⁵⁸ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁵⁹ Prop. 57 L (2016-2017), s. 23

nok at «magefølelsen» tilsier at en elev ikke har det bra, eller må det foreligge konkrete situasjoner eller observasjoner som tilsier dette?

Av forarbeidene fremkommer det at terskelen for hva som vekker mistanke skal være lav.⁶⁰ Mistanke om at en elev ikke har det trygt og godt på skolen kan basere seg på observasjoner av eleven, tilbakemeldinger i undersøkelser eller kartlegginger, tilbakemeldinger fra medelever eller foreldre, aktivitet i sosiale medier etc. Videre fastslås det at de som arbeider på skolen «*må være bevisste på at barn og unge viser sin utrygghet, frustrasjon og mistrivsel på ulike måter og med ulike uttrykksformer. Både utadvendt, innadvendt, aggressiv eller passiv, grenseløs eller avvisende og isolerende væremåte kan være signaler som tilsier at eleven opplever at de ikke har et trygt og godt skolemiljø*».⁶¹

Denne forarbeidsuttalelsen viser hvor tett plikten til å følge med og plikten til å varsle henger sammen: Dersom skolens ansatte tar plikten til å følge med på alvor vil de fange opp flere forhold som skaper «mistanke» om mistrivsel slik at varslingsplikten utløses.

I en sak fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus er det uttalt at «endringer i det sosiale samspillet mellom elevene eller i klassemiljøet kan være nok til å skape mistanke eller kjennskap til at skolemiljøet ikke er trygt og godt».⁶² Dette stiller strenge krav til de ansatte sin årvåkenhet og tyder på at terskelen for å varsle er meget lav.

Sett i lys drøftelsen ovenfor samt det faktum at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i arbeidet med det psykososiale skolemiljøet må det konkluderes med at det skal svært lite til før varslingsplikten utløses. Konsekvensen av å la vær å varsle er uendelig mye større enn konsekvensen av å varsle en gang for mye. Dette tilsier en meget lav terskel for å varsle.

Av § 9A-4 (2) 2.pkt fremkommer det at rektor skal varsle skoleeier i «alvorlige tilfelle». Dette er nytt sammenlignet med tidligere regelverk. Formålet med denne varslingen er at skoleeier skal få mulighet til å bli kjent med saken og involvere seg i hvordan saken skal løses.⁶³

En naturlig språklig forståelse av «alvorlige tilfelle» er at det må ha skjedd noe som er langt utover det som er akseptabelt. Enkeltepisoder alene kan være så grove at tilfellet må

---

⁶⁰ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁶¹ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁶² 2017/25748-12 FM BUA Fylkesmannen i Oslo og Akershus

⁶³ Prop. 57 L(2016-2017), s. 24

karakteriseres som alvorlig, men et tilfelle kan også være alvorlig i kraft av at mistriivsel har pågått over lang tid uten at skolen har klart å bedre på situasjonen.

En slik forståelse er også lagt til grunn i forarbeidene. Her uttaler lovgiver at hva som er «alvorlege tilfelle» beror på en skjønnsmessig vurdering ut fra formålet med varslingen, og trekker frem krenkelser som er svært voldelige eller på andre måter svært integritetskrenkende som typiske eksempler på hva som må anses som alvorlig. Også der flere elever har krenket en elev eller der skolen over tid ikke har klart å løse en sak anses som alvorlig. Digital mobbing på tvers av skoler eller grove trusler via sosiale medier bør også meldes skoleeier⁶⁴.

I lys av formålet med varslingen så bør skoleeier alltid informeres dersom det kreves spesielle ressurser for å ta tak i saken eller dersom det er muligheter for at saken kan komme opp i media.

4.7.2 Hvor raskt skal det varsles

En ting er å avklare i hvilke tilfeller det skal varsles, et annet spørsmål er om det stilles krav til reaksjonstid.

Av ordlyden fremkommer det at det «skal» varsles ved «mistanke om eller kjennskap til» at en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø». Ordlyden sier ingenting om krav til reaksjonstid. Spørsmålet er om dette betyr at det må varsles umiddelbart ved kjennskap eller mistanke om mistriivsel.

Dette spørsmålet er avklart i forarbeidene: Her slås det fast at tidspunktet for varsling må stå i forhold til sakens alvor og hva som er et forsvarlig varslingstidspunkt må avgjøres konkret fra sak til sak.⁶⁵ Dette kan tolkes som at det må gjøres en forholdsmessighetsvurdering; dess mer alvorlig saken er dess strengere krav til reaksjonstid.

Dersom det er tale om alvorlige hendelser eller at det foreligger flere episoder hvor samme elev har fortalt at han/hun ikke har det bra vil kravet til reaksjonstid være relativt strengt. Slike situasjoner krever mer ressurser og oppfølging, og det er i elevens interesse at det varsles til rektor så fort som mulig slik at det blir fortgang i saken.

---

⁶⁴ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁶⁵ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

Ser man på eksemplet der en elev uttrykker utrygghet knyttet friminuttene er kravet til reaksjonstid ikke spesielt strengt med mindre det er andre forhold som tilsier dette. Det viktigste for denne eleven er at det blir iverksatt tiltak så fort som mulig – f.eks. tettere oppfølging i friminuttene. Det er ikke viktig at rektor varsles umiddelbart.

Noen eksakte frister basert på inndeling i alvorlighetsgrad er de ikke belegg i rettskildene for å sette opp. Lovgiver legger jo også ansvaret til hvordan varslingsplikten skal ivaretas på den enkelte skole ved å si at *«ledelsen og de ansatte på den enkelte skole må finne fram til gode løsninger som sikrer at varsling alltid skjer samt hvordan varsling skal gjøres og hvordan informasjonen i varslingene skal systematiseres og ivaretas»*.⁶⁶

4.8 Plikten til å undersøke

Plikten til å undersøke er lovfestet i § 9A-4 (3):

«Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og god skolemiljø, skal skolen snarast undersøkje saka».

Vilkåret «trygt og godt skolemiljø» skal også her forstås i lys av elevenes rett etter § 9A-2.

Av forarbeidene fremkommer det at hva som skal til for at det foreligger «mistanke» er identisk med terskelen for å varsle⁶⁷. Terskelen for at skolen plikter å igangsette undersøkelser er således meget lav.

En naturlig språklig forståelse av «snarast undersøkje saka» er at skolen så fort det praktisk er mulig må forsøke å komme til bunns i det konkrete forholdet med det formål å finne ut hva som gjør at eleven ikke har det bra på skolen. Ordlyden stiller krav til at det gjøres noe relativt raskt, men det er ikke noe krav til at det må gjøres umiddelbart.

Av forarbeidene fremkommer det imidlertid at undersøkelsene skal settes i verk straks.⁶⁸ Dette er et strengere krav enn det som kan leses av ordlyden og tilsier at undersøkelser må settes i gang med en gang det er avdekket at en elev mistrives.

---

⁶⁶ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁶⁷ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁶⁸ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

Formålsbetraktninger trekker i samme retning: Før man har undersøkt en sak vet man ikke hvor alvorlig saken er. Det er derfor svært viktig at man tar tak i varslinger umiddelbart for å få oversikt over hva problemet faktisk er.

Ordlyden er taus om hvor grundige undersøkelsene skal være. Formålet med aktivitetsplikten er å gjenopprette elevens skolemiljø slik at han/hun igjen opplever det som trygt og godt. Hvis man tolker ordlyden i lys av dette formålet så må det kunne innfortolkes et krav til at undersøkelsene må være så grundige at de klarer å avdekke årsaken(e) til at eleven ikke opplever skolemiljøet trygt og godt. Denne informasjonen er nødvendig for at skolen skal kunne sette inn målrettede tiltak som kan bedre situasjonen.

Av forarbeidene fremkommer det at hvor grundig det kreves at skolen undersøker en sak beror på et skjønn, avhengig av formålet og hvilken situasjon man står i.⁶⁹ Jo mer alvorlig saken synes å være, dess strengere krav stilles det til hvor omfattende undersøkelsene må være for at skolens aktivitetsplikt er oppfylt. Skolen må innhente nok informasjon til å avdekke det som har skjedd, og det presiseres i lovforarbeidene at undersøkelsesplikten dreier seg om å finne ut hva som ligger bak elevenes opplevelse, ikke å fremskaffe bevis for eller mot at krenkelser eller mobbing har funnet sted.⁷⁰ Undersøkelsene må derfor ha som formål å fremskaffe fakta om den aktuelle situasjonen og hvilke forhold som påvirker eleven sin opplevelse av skolemiljøet i negativ retning. Plikten til å undersøke kan medføre at også forhold som har skjedd tidligere samt forhold som har skjedd utenfor skoletiden må undersøkes dersom dette er forhold som påvirker elevens sin skolehverdag.⁷¹

I sitt skriv foreslår utdanningsdirektoratet ulike måter å undersøke en sak på. Det kan være observasjon av elevene i friminuttene eller i læringssituasjon, det kan være samtaler med de som er involvert eller som kjenner til noe om saken, det kan være bruk av ikke-anonyme undersøkelser, ulike kartleggingsverktøy eller sosiogram.⁷²

Bestemmelsen må også tolkes i lys av elevens rett til å bli hørt. På bakgrunn av dette må det kunne innfortolkes et krav om at skolen som del av sine undersøkelser som minimum må snakke med eleven som ikke har det bra samt eleven(e) som det påstås er skyld i at eleven ikke har det bra.

---

⁶⁹ Prop. 57L (2016-2017), s. 77

⁷⁰ Prop. 57 L (2016-2017), s. 25

⁷¹ Prop, 57 L (2016-2017), s. 25

⁷² Udir-3-2017, s. 8

Av forvaltningspraksis fremkommer det at det å involvere eleven som ikke har det bra på skolen i undersøkelsen er en grunnleggende forutsetning for å si at undersøkelsesplikten er oppfylt.⁷³

4.9 Plikten til å sette inn egnede tiltak

Av § 9A-4 (4) fremkommer det at:

«Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørge for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø».

Skolen har altså ansvar for å sette inn tiltak dersom en elev sier at han/hun ikke har det trygt og godt på skolen. Som tidligere nevnt så kan eleven sin opplevelse av skolemiljøet aldri overprøves – det er eleven sin subjektive opplevelse som uprøvd skal legges til grunn. Dette er også uttrykkelig lagt til grunn i forvaltningspraksis.⁷⁴

Skolen sin tiltaksplikt går imidlertid lenger enn å kun ta tak i situasjoner der elevene sier fra og ber om hjelp. Den plikter også å sette inn tiltak dersom undersøkelser avdekker at en elev ikke har det bra. Plikten til å sette inn egnede tiltak henger således tett sammen med plikten til undersøke.

4.9.1 Tiltakene må være egnet, konkrete og tilstrekkelige

Av ordlyden fremkommer det at skolen «så langt det finst eigna tiltak» skal sørge for at eleven har det trygt og godt på skolen. En naturlig språklig forståelse av ordlyden er at skolen ikke har et ubegrenset ansvar for å sikre at eleven har et trygt og godt skolemiljø, plikten gjelder så langt det finnes egnede tiltak.

Selv om dette setter en viss begrensning på skolen sitt ansvar, så pålegges likevel skolen et relativt stort ansvar for å sette inn tiltak. Elevens rett etter § 9A-2, lovfestingen av nulltoleranse jf. § 9A-3 (1) samt at elevens beste skal være et grunnleggende hensyn i skolen sitt arbeid jf. §9A-4 (5) tilsier at skolen må strekke seg langt i forhold til å sette inn tiltak som skal bedre skolemiljøet for den aktuelle eleven.

---

⁷³ 2017/5305 FM i Nordland, 2017/11922 632.9 FM i Hordaland, 2017/30926-10 FM-BUA FM i Oslo og Akershus

⁷⁴ 2017/5305 FM i Nordland, 2017/10108 632.3 FM i Rogaland, 2017/11804 632.9 FM i Hordaland

Aktivitetsplikten sitt formål er å gjenopprette et trygt og godt skolemiljø for eleven som ikke har det bra. At tiltakene som settes inn skal være «eigna» må i lys av dette formålet forstås som at tiltakene må være tilpasset den konkrete situasjonen og bidra til at eleven igjen opplever skolemiljøet som trygt og godt.

En slik tolkning støttes også av forarbeidsuttalelser som sier at skolens tiltak må tilpasses den konkrete saken. Videre uttales det at valg av tiltak må skje på bakgrunn av konkrete og faglige skjønnsvurderinger.⁷⁵

At det stilles krav til at tiltaket skal virke medfører at det kan innfortolkes et krav om at tiltakene må evalueres underveis for å se at tiltakene faktisk er «eigna» til å bedre situasjonen for eleven. Det er ikke nok at skolen setter opp en aktivitetsplan og håper at tiltakene skal virke. Skolen må forsikre seg om at tiltakene som er satt opp bidrar i positiv retning slik at eleven igjen kan oppleve skolemiljøet som trygt og godt. At det stilles krav til evaluering av tiltakene underveis understøttes av at det i § 9A-4 (6) bokstav e) oppstilles krav til at skolen må sette opp tidspunkt for når tiltakene skal evalueres.

En slik utvidende tolkning støttes også av forarbeidene som fastslår at «eigna tiltak» skal tolkes utvidende og omfatter en plikt til å følge opp tiltakene, evaluere virkningen og eventuelt legge til eller endre tiltak dersom det er nødvendig for å nå målet.⁷⁶ Dette synspunktet kommer også klart frem i forvaltningspraksis som er klar på at skolen har en plikt til å evaluere og eventuelt korrigere tiltakene dersom det er behov for dette. Dette er påpekt i en sak der Fylkesmannen i Rogaland konkluderte med at skolen på daværende tidspunkt hadde oppfylt aktivitetsplikten.⁷⁷ Fylkesmannen påla imidlertid skolen å gjennomføre jevnlig evalueringer med eleven, og dersom evalueringen viste at eleven ikke hadde det trygt og godt på skolen måtte skolen sette i verk nye tiltak.

Forvaltningspraksis fastslår dessuten at tiltakene som settes må være konkrete.⁷⁸ Årsaken til dette er at vage formuleringer gjør det vanskelig for foresatte å vurdere om tiltakene som er iverksatt er hensiktsmessige og egnet til å bedre skolehverdagen til barnet deres. Det er dessuten vanskelig å iverksette, følge opp og evaluere et tiltak dersom det ikke er klart formulert.

---

⁷⁵ Prop. 57L (2016-2017), s. 26

⁷⁶ Prop. 57L (2016-2017), s. 78

⁷⁷ 2017/10893 632.3 FM i Rogaland

⁷⁸ 2017/10220 632.3 FM i Rogaland, 2017/12407 632.3 FM i Rogaland, 2017/11922 632.9 FM i Hordaland, 2017/11519 632.9 FM i Hordaland, 2017/31666-6 FM-BUA FM i Oslo og Akershus

Skolen er forpliktet til å vurdere eleven sitt beste jf. § 9A-4 (5) og plikter således å vurdere hvilke tiltak som ivaretar elevens interesser på best mulig måte. Dette er også understreket i forarbeidene som påpeker at det er en del av skolen sitt ansvar å ta stilling til hvilke tiltak som er egnet også der eleven er motvillig til at disse tiltakene gjennomføres.⁷⁹

I noen tilfeller kan det være til elevens beste å sette inn tiltak selv eleven ikke ønsker dette. Eleven har rett til å bli hørt, men det er likevel slik at dersom den faglige vurderingen er at tiltaket er til elevens beste selv om eleven uttrykker at han/hun ikke ønsker et slikt tiltak så skal tiltaket iverksettes. Elevens beste trumfer retten til å bli hørt. For det er en rett til å bli hørt eleven har – ikke en ubetinget rett til å bestemme.

At skolen plikter å sette inn tiltak selv om eleven motsetter seg det er også lagt til grunn i forvaltningspraksis. I et av vedtakene fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus understrekes det at «skolen sin plikt til å utarbeide en aktivitetsplan med tiltak gjelder i alle de tilfeller der eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø. I dette ligger det at skolen må vurdere og ta stilling til om det er nødvendig å iverksette tiltak selv om eleven selv og foresatte er motvillig til dette».⁸⁰

I lys av formålet med tiltakene - å gjenopprette et trygt og godt skolemiljø - må det kunne innfortolkes et krav om at tiltakene som iverksettes er tilstrekkelig til å oppnå dette. Dette synspunktet støttes av praksis fra fylkesmennene: Tiltakene som settes inn må være både egnede og tilstrekkelige til å sikre at eleven igjen får et skolemiljø som oppleves trygt og godt.⁸¹

4.9.2 Tiltakene må være lovlig

I tillegg til at tiltakene skal være egnet til å påvirke eleven sin skoledag på en positiv måte, så må tiltakene også være lovlige. Dersom det skal settes inn tiltak som griper inn i enkeltelevs rettigheter etter loven eller pålegger nye plikter så krever dette hjemmel i lov. Dette følger av legalitetsprinsippet som er grunnlovfestet i grl.§ 113.

Det finnes som tidligere påpekt ingen hjemmel i opplæringslova til å bruke tvang, og av § 9A-10 fremkommer det at bruk av sanksjoner overfor elevene må ha hjemmel i ordensreglementet.

---

⁷⁹ Udir-3-2017, s. 10

⁸⁰ 2017/34768-9 FM-BUA FM i Oslo og Akershus

⁸¹ 2017/10852 632.9 FM i Hordaland, 2017/7072 632.9 FM i Hordaland, 2017/29463-10 FM BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/30926-10 FM BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/32511-10 FM BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/34058-8 FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/34768-9 FM-BUA FM i Oslo og Akershus

Skolen har således ikke rom for å bruke andre sanksjoner enn det som er fastsatt i dette reglementet.

Noen tiltak er så inngripende for den eleven det gjelder at slike tiltak bare skal settes inn dersom man har prøvd andre tiltak og dette ikke hjelper. Dette gjelder tvunget skolebytte.

Av oppl. § 8-1(4) følger det at en elev i «særlege tilfelle» kan flyttes til en annen skole dersom «omsynet til dei andre elevane tilseier det». Før et slikt vedtak treffes skal skolen imidlertid «ha prøvd andre tiltak». Flytting til skoler utenfor kommunen kan bare gjøres dersom det er «nødvendig» men ikke dersom konsekvensen er at eleven «må flytte ut av heimen eller at skoleskyssen blir uforsvarleg lang».

Oppgaven går ikke inn på en drøftelse av disse vilkårene, men det understrekes at eleven som vurderes flyttet også har rett til å uttale seg og bli hørt. Hensynet til barnets beste, og retten til å bli hørt gjelder også for eleven er årsak til at en annen elev ikke har det bra på skolen. Det må derfor foretas en avveining mellom hensynet til eleven som vurderes flyttet og hensynet til eleven som mistrives på skolen.

Flytting av en elev etter § 8-1 (4) krever enkeltvedtak etter fvl. § 2 bokstav b). Det samme gjelder bortvisning av en elev etter oppl. § 9A-11.

4.9.3 Hvor langt strekker plikten seg og når er plikten oppfylt

Gjennom tidligere drøftelser er det slått fast at forhold som skjer utenfor skolen som påvirker en elev sin skolehverdag negativt kan utløse aktivitetsplikten. Spørsmålet er hvor langt skolen sin plikt til å sette inn tiltak strekker seg i disse tilfellene.

Dersom årsaken til at eleven ikke har det bra på skolen alene skyldes forhold i hjemmet så er det vanskelig for skolen å sette inn tiltak for bedre på situasjonen. Dette er forhold som skolen ikke har myndighet til å gripe inn i og derved ikke rår over. Slike forhold kan imidlertid skjerpe skolen sin plikt til å følge med eleven, og avhengig av hvor alvorlig situasjonen i hjemmet er, kan oppl. § 15-3 slå inn. Denne bestemmelsen slår fast at personalet på skolen skal «vere på vakt overfor forhold som kan føre til tiltak frå barneverntjenesta» og varsle barneverntjenesten når «det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt (...)» eller «når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar (...)».

Selv om skolen har begrenset mulighet til å regulere hva som skjer utenfor skolen, så fremkommer det av forarbeidene at skolen likevel skal søke etter egnede måter å hjelpe eleven på. Det understrekes imidlertid at skolen ikke har ansvar for å løse problemer og utfordringer i elevens fritid og hjemmesituasjon, men skolen skal gjøre det den kan, med de tiltak skolen rår over, for å hjelpe eleven.⁸²

Dette gjelder for eksempel digital mobbing som ofte skjer på fritiden, men påvirker skolehverdagen negativt. Av forarbeidene fremkommer det at egnede tiltak i slike tilfeller kan være å drive opplæring i nettvett og personvern eller å sørge for at bestemte elever ikke har kontakt på skolen.⁸³ Når det gjelder digital mobbing så viser praksis fra fylkesmennene at skolen er pliktig til å adressere disse problemene og etterlyser i to saker tiltak som tar tak i nettmobbing og det som skjer på sosiale medier.⁸⁴

Når det gjelder skoleveien så er dette i utgangspunktet ikke å regne som en del av «skolemiljøet». Siden elevene befinner seg på skoleveien som konsekvens av plikten elevene har til å gå på skole, så fremkommer imidlertid av forarbeidene at skoleveien er i en særstilling sammenliknet med andre arenaer utenfor skolen.⁸⁵ Dette betyr at det i større grad forventes at skolen setter inn tiltak på selve skoleveien, for eksempel tilsyn på bestemte plasser.

Plikten til å sette inn egnede tiltak løper inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø. Det er uttrykkelig slått fast i forarbeidene at aktivitetsplikten varer helt til eleven har det trygt og godt på skolen igjen, det er ikke tilstrekkelig at krenkelsen er stanset.⁸⁶

Siden det er elevens subjektive oppfattelse av skolemiljøet som skal legges til grunn så løper plikten så lenge eleven uttrykker at han ikke har det bra. Aktivitetsplikten oppfylles således gjennom å kontinuerlig evaluere pågående tiltak, gjøre tilpasninger og endringer for å sørge for at eleven har et trygt og godt skolemiljø.⁸⁷

Det er ikke slik at aktivitetsplikten er brutt dersom man ikke oppnår tilfredsstillende resultater innen en gitt tid. Så lenge skolen kan dokumentere at de har en kontinuerlig og faglig forsvarlig prosess rundt tiltakene som iverksettes, og at de har gjort det som med rimelighet kan forventes i en slik sak så anses aktivitetsplikten som oppfylt.

---

⁸² Prop. 57 L (2016-2017), s. 27

⁸³ Prop. 57 L (2016-2017), s. 26

⁸⁴ 2017/10852 632.9 FM i Hordaland, 2017/29945-8 FM BUA FM i Oslo og Akershus

⁸⁵ Prop. 57 L (2016-2017), s. 26

⁸⁶ Prop. 57 L (2016-2017), s. 17

⁸⁷ Prop. 57 L (2016-2017), s. 78

4.9.4 Formkrav når det skal settes inn tiltak - Krav til aktivitetsplan

Av §9A-4 (6) fremkommer det at:

«Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak. I planen skal det stå

- a) kva problem tiltaka skal løyse
- b) kva tiltak skolen har planlagt
- c) når tiltaka skal gjennomførast
- d) kven som er ansvarlig for gjennomføringa av tiltaka
- e) når tiltaka skal evaluerast»

I forarbeidene kalles denne skriftlige planen for aktivitetsplan.⁸⁸ Denne benevnelsen vil benyttes også her.

Av ordlyden ser vi at plikten til å utarbeide en aktivitetsplan utløses «når det skal gjerast tiltak i ei sak». Skolen plikter å sette inn tiltak når det avdekkes at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø jf. § 9A-4 (4). En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier derved at plikten til å utarbeide en skriftlig plan sammenfaller med dette tidspunktet.

Dette støttes også av forarbeidsuttalelser som sier at kravet om å etablere en aktivitetsplan utløses samtidig som skolen sin plikt til å sette inn tiltak - det vil si når det er avklart at en elev ikke har det trygt og godt på skolen.⁸⁹

Utover de mer overordnede kravene ordlyden stiller til aktivitetsplanen gir bestemmelsen lite informasjon om hvor omfattende planen må være. Av forarbeidene fremkommer det at detaljeringsgraden og omfanget av aktivitetsplanen må tilpasses alvorret i den konkrete saken, og kravene som er listet opp i lovbestemmelsen er å anse som minimumskrav.⁹⁰ Basert på disse uttalelsene kan det innfortolkes et forholdsmessighets krav: Dess alvorligere saken er dess strengere krav stilles det til aktivitetsplanen.

Et slikt synspunkt finner man også støtte for i forvaltningspraksis: Fylkesmannen i Hordaland påpeker i et av vedtakene sine at «alvoret som X skildrar finn ikkje fylkesmannen igjen i dei tiltaka som skulen har satt opp i aktivitetsplanen».⁹¹ Dette sammenfaller også med kravet om at

---

⁸⁸ Prop. 57 L (2016-2017), s.32

⁸⁹ Prop. 57 L (2016-2017), s. 33

⁹⁰ Prop. 57 L. (2016-2017), s. 33

⁹¹ 2017/10852 632.9 FM i Hordaland

tiltakene som settes opp må være tilstrekkelige. Dess mer alvorlig en sak er, dess flere tiltak må settes inn og dess mer omfattende blir aktivitetsplanen.

Det fremkommer av praksis fra fylkesmennene at det er svært viktig at beskrivelsen av hvilket problem som skal løses er klar og konsis. Årsaken til dette er at det er vanskelig å vurdere om tiltakene som settes inn er egnet og tilstrekkelige dersom problemformuleringen er uklar.⁹²

Selv om det ikke stilles opp formkrav til aktivitetsplanen utover at den er skriftlig jf. §9A-4 (6) så presiseres det i forarbeidene at det stilles krav til at dokumentasjonen må være på format som kan tas ut og overleveres til fylkesmannen.⁹³

Formålet med aktivitetsplanen er å iverksette tiltak som skal bidra til å sikre elevens psykososiale skolemiljø igjen blir trygt og godt. Som tidligere drøftet er det et krav at tiltakene som er iverksettes er tilstrekkelige for å oppnå dette målet. Det er vanskelig å vite om tiltakene som er iverksatt er tilstrekkelige dersom man ikke har en komplett oversikt over samtlige tiltak. Dette taler for at det stilles krav til at aktivitetsplanen er å finne som et overordnet dokument. At tiltakene finnes i et overordnet dokument vil også gjøre det enklere å følge opp og evaluere tiltakene.

Et slikt krav kan det også hentes støtte for i praksis fra fylkesmannen. Her stilles det krav til at tiltakene som skolen utarbeider er lett tilgjengelig slik at man på en enkel måte kan få en komplett oversikt over alle tiltak. At man må lete gjennom ulike dokumenter er uheldig.⁹⁴ Det er heller ikke slik at et møtereferat som gjengir tiltakene oppfyller minimumskravet til aktivitetsplan selv om tiltakene er samlet i et dokument.⁹⁵

Samlet kan dette kan tolkes i retning av at det stilles krav til at alle tiltak i en konkret sak er samlet i et dokument som har som eneste formål å beskrive skolens plan for hvordan en konkret sak skal løses.

---

⁹² 2017/10884 632.3 FM i Rogaland, 2017/10220 632.3 FM i Rogaland, 2017/29463-10 FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/25748-12-FM-BUA FM i Oslo og Akershus, 2017/29945-8-FM-BUA FM i Oslo og Akershus

⁹³ Prop. 57 L (2016-2017) s. 79

⁹⁴ 2017/12498 632.3 FM i Rogaland

⁹⁵ 2017/30926-10-FM-BUA FM i Oslo og Akershus

5 Vurdering av skolens ansvar sammenlignet med tidligere rettstilstand

Av lovforarbeidene fremkommer det klart og entydig at lovendringen som trådte i kraft 1. august 2017 ikke medfører noen materielle endringer i elevene sin individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø:

*«Til § 9A-2 Bestemmelsen er en videreføring av §9a-1 med språklige endringer» og «de språklige endringene endrer ikke innholdet i bestemmelsen, og det er fortsatt elevenes opplevelse som er avgjørende for om eleven har det trygt og godt».*⁹⁶

Spørsmålet er imidlertid om plikten til å følge med, reagere og handle dersom en elev sin individuelle rett etter § 9A-2 ikke er oppfylt er skjerpet som følge av aktivitetsplikten i § 9A-4.

Det er ikke mulig innenfor rammen av denne oppgaven å foreta en komplett komparasjon av § 9a-3 og § 9A-4. Denne delen av oppgaven er derfor avgrenset til å drøfte:

1. Om terskelen for å varsle, gripe inn og undersøke er endret.
2. Om terskelen for å sette inn tiltak er endret.
3. Om det stilles større krav til tiltakene som settes inn.

Før lovendringen av 1. august 2017 var skolens ansvar for å oppfylle eleven sin individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø i hovedsak fastlagt i § 9a-3:

«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogeleg, sjølv gripe direkte inn.

Dersom en elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det pykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling i saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.».

---

⁹⁶ Prop. 57 L (2016-2017), s. 75

5.1 Terskel for å gripe, varsle og undersøke

Plikten til å undersøke, varsle og gripe inn er i § 9a-3 (2) knyttet til vilkåret kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsett for *«krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme»*.

Som drøftet tidligere i oppgaven tilsier en naturlig språklig forståelse av «krenking» at det må være situasjoner som har en viss alvorlighetsgrad over seg. At en person blir krenket betyr at personen blir ydmyket eller nedverdiget gjennom en overtramp av en rettighet eller verdi personen har.

I forarbeidene knyttet til § 9a-3 fremkommer det at det må forekomme mobbing, rasisme, diskriminering eller andre krenkende handlinger for at handleplikten skal inntreffe.⁹⁷

Som drøftet tidligere i oppgaven utløses varslings-, og undersøkelsesplikten i § 9A-4 dersom en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø». Det må ikke foreligge en krenkelse, det er nok at en elev sier at han ikke har det bra. Rene ordlydsbetraktninger tilsier altså at plikten til å undersøke og varsle slår inn tidligere etter § 9A-4 enn etter § 9a-3.

Dette synspunktet støttes av forarbeidsuttalelser: Her uttales det at handleplikten skal videreføres, men skal styrkes og tydeliggjøres slik at det ble klarere hva som ligger i plikten.⁹⁸ Også forarbeidsuttalelser knyttet til undersøkelsesplikten trekker i samme retning; her slås det fast at undersøkelsesplikten er utvidet til å gjelde for flere situasjoner enn krenkelser, og lovgiver mener dette er nødvendig dels for å ikke knytte lovteksten til begrensede og omstridte mobbe- eller krenkelsesdefinisjoner, og dels for å markere at skolens plikt går lenger enn å sikre elevene frihet fra krenkelser.⁹⁹

Samme synspunkt understrekes også andre steder i forarbeidene: *«Departementet foreslo i høringen en ny bestemmelse om aktivitetsplikt med utgangspunkt i dagens § 9a-3 andre og tredje ledd og forslaget fra Djupedalutvalget. Departementets forslag gikk ut på at skolen ikke lenger skulle ha plikt til å fatte enkeltvedtak dersom en elev eller foreldrene ber om tiltak. I stedet styrket forslaget skolens plikt til å handle»*.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Ot.prp.nr.72 (2001-2001), s. 34

⁹⁸ Prop. 57L. (2016-2017) s. 16

⁹⁹ Prop. 57 L (2016-2017), s. 24

¹⁰⁰ Prop. 57 L (2016-2017) s. 16-17

Når det gjelder plikten til gripe inn er situasjonen litt annerledes. Etter § 9A-4 (1) plikter en ansatt som er vitne til «*krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering*» å gripe inn dersom det er «*mogleg*». Dette er tilnærmet samme ordlyd som § 9a-3 (2), men med en forskjell, og det er at det i § 9a-3 (2) også er et nødvendighetsvilkår: Den ansatte skal gripe inn dersom det er «*nødvendig og mogleg*».

Det er vanskelig å finne situasjoner der det forekommer krenkelser av en elev og det likevel anses som unødvendig å gripe inn. Dette trekker i retning av at terskelen for å gripe inn i praksis er relativt sammenfallende etter de to bestemmelsene.

Men når det er sagt så legger § 9a-3 (2) opp til en skjønnsmessig vurdering angående nødvendigheten av inngripen som § 9A-4 (1) ikke gir rom for. Dette betyr at plikten til å gripe inn til en viss grad er skjerpet i forhold til tidligere.

Konklusjonen er derved at det skal mindre til for at plikten til å varsle, gripe inn og undersøke slår inn etter § 9A-4 enn § 9a-3.

5.2 Terskel for å sette inn tiltak

Plikten til å sette inn tiltak etter gammel lov slo inn dersom foreldre ba om dette, og da i form av at det ble fattet et enkeltvedtak jf. § 9a-3 (3) 1. punktum:

«Dersom en elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova».

Temaet skolen skulle vurdere i enkeltvedtaket var om eleven sin individuelle rett etter § 9a-1 var oppfylt. Dersom konklusjonen var at eleven sin rett ikke var oppfylt, pliktet skolen å sette i verk tiltak for å sikre at eleven sin rett etter § 9a-1 ble oppfylt.

Skolen er nå gjennom plikten til å sette inn egnede tiltak i § 9A-4 (4) pålagt en plikt til å handle på eget initiativ dersom man har kjennskap til eller mistanke om at en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø». Skolen er pålagt å være proaktive og ta tak i problemer med det psykososiale skolemiljøet. Dette taler for at skolens ansvar for å handle er utvidet.

Det kan imidlertid innfortolkes et krav i § 9a-3 (1) om at skolen til en viss grad plikter å handle av eget initiativ. Denne bestemmelsen fastslo nemlig at skolen skal «*aktivt og systematisk*

arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør».

Selv om det kan innfortolkes et krav i § 9a-3 (1) om at skolen plikter å sette inn tiltak etter eget initiativ så har det en verdi i seg selv at plikten til å sette inn tiltak etter eget initiativ fra skolen nå er konkretisert i § 9A-4 (4). Dette gjør det lettere for elever og foresatte å forstå hva de har rett på og å påberope seg retten.

Den viktigste endringen er kanskje likevel at det etter § 9A-4 (4) aldri skal gjøres en evaluering av om eleven sin rett etter § 9A-2 er oppfylt eller ikke før det settes inn tiltak. Skolen plikter å sette inn tiltak når en elev sier at «skolemiljøet ikkje er trygt og godt» eller dersom undersøkelser viser det samme. Dette betyr at skolens plikt til å sette inn tiltak slår inn på et tidligere tidspunkt enn etter § 9a-3 (3) 1.punktum og at skolen ikke kan avvise en elev som sier at han ikke har det bra.

5.3 Krav til tiltakene som settes inn

At skolen etter den tidligere bestemmelsen i § 9a-3 (3) 1. punktum skulle behandle saken etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven stilte krav til at saken skulle være så godt opplyst som mulig før ble vedtak fattet jf. fvl. § 17. Vedtaket skulle være skriftlig, og den som ba om vedtak skulle få melding om vedtaket jf. fvl. § 27. Sammen med vedtaket skulle det dessuten følge en begrunnelse jf. fvl. § 24. Forvaltningsloven setter imidlertid ikke spesifikke krav til omfanget av tiltak som skal settes inn og hvordan de skal følges opp.

Skolen er etter § 9A-4 (4) pålagt et omfattende ansvar for å sette inn **konkrete, egnede og tilstrekkelige tiltak** som kontinuerlig skal evalueres og ved behov sette inn supplerende tiltak. Denne plikten løper inntil eleven igjen har et «trygt og godt skolemiljø». Som det fremkommer fra en av sakene som Fylkesmannen i Rogaland har behandlet så er det «ikke nok å bytte klasse og tro at mobbingen tar slutt».¹⁰¹ Videre er det satt tydelige krav til hva aktivitetsplan skal inneholde jf. drøftelse av § 9A-4 (6).

Konklusjonen er derved at det stilles klart strengere krav både til omfang av tiltakene som settes inn samt oppfølging og evaluering av tiltakene underveis.

---

¹⁰¹ 2017/10884 FM i Rogaland.

5.4 Oppsummering

Samlet sett ser vi at terskelen for å varsle, gripe inn, undersøke og sette inn tiltak er lavere etter § 9A-4 enn det som var tilfelle etter § 9a-3. Dette betyr at skolen sitt ansvar for å handle er utvidet. Det stilles også strengere krav til omfanget av tiltakene som settes inn samt hvordan disse skal evalueres og følges opp. Det må derfor være riktig å si at § 9A-4 styrker elevene sine rettigheter sammenlignet med rettighetene de hadde § 9-3.

6 Oppsummering og utsyn

Kapittel 9A i opplæringsloven har både av medier og politikere blitt omtalt som den nye «mobbeloven». Dette gir en feilaktig og uheldig fremstilling av hva loven dreier seg om. Lovgiver har nemlig gjennom endringene i kapittel 9A i stor grad fjernet seg fra mobbebegrepet ved å understreke at elevene sin rett strekker seg lengre enn frihet fra krenkelser. Kapittel 9A i opplæringsloven fokuserer på at eleven har rett på et trygt og godt skolemiljø hvor det er elevens subjektive opplevelse som skal legges til grunn. Eleven sin opplevelse skal ALDRI overprøves.

Diskusjoner om hvorvidt noe kan klassifiseres som mobbing eller ikke er ikke lenger interessant. Når politikere og medier tar opp problematikken i forhold til skolemiljø så bør ikke debatten lenger dreie seg om hvilke tilfeller som kan klassifiseres som mobbing og hvilken elev som skal bytte skole, men heller om årsakene til at elever ikke trives på skolen og hva som kan gjøres for å bedre på dette.

Aktivitetsplikten i § 9A-4 utløses dersom en elev ikke har et «trygt og godt skolemiljø». Hendelser som skjer utenfor skoletiden og på sosiale medier kan også utløse skolens aktivitetsplikt dersom disse forholdene påvirker eleven sin skolehverdag negativt.

Gjennom drøftelsene i denne oppgaven er det klart at skolen er pålagt et stort og omfattende ansvar i forhold til å følge med på hvordan elevene har det på skolen og å gjøre nødvendige tiltak dersom det er elever som mistrives. De ansatte ved skolen er pålagt å være proaktive i forhold til identifisere elever som ikke har det bra; det stilles strenge krav til at de skal være i stand til å fange opp både direkte og mer indirekte signaler på mistrivsel. Dette stiller krav til kompetanse hos samtlige ansatte.

Både undersøkelses – og tiltaksplikten skolen er pålagt strekker seg langt. Undersøkelsene som iverksettes må være grundige nok til å avdekke årsaken(e) til at eleven ikke har det bra. Tiltakene som skal iverksettes skal være konkrete, egnede og tilstrekkelige til å gjenopprette et trygt og godt skolemiljø for eleven som ikke har det bra. Hva som er tilstrekkelig beror på alvorlighetsgraden, og i noen tilfeller kreves det omfattende tiltak med bidrag fra Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, Pedagogisk Psykologisk Tjeneste og andre offentlige instanser.

Aktivitetsplikten løper så lenge en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Det kreves oppfølging og evaluering av tiltakene hele veien. Dersom tiltakene ikke virker må skolen forsøke med andre tiltak inntil eleven igjen har det bra.

Elevenes beste skal være et bærende hensyn gjennom hele prosessen, og de involverte elever har rett til å bli hørt.

Spørsmålet er om skoleverket er klar over det store ansvaret som nå er pålagt dem, og om det er nok og riktige ressurser tilgjengelig slik at elevene blir ivaretatt og fulgt opp slik loven krever. Ved gjennomgang av 36 klagesaker til fylkesmennene ble det i 28 saker konstatert brudd på § 9A-4. Dette tyder på at det er en jobb å gjøre i forhold til å øke skolens kompetansenivå og sette inn nødvendige ressurser på dette området.

Kapittel 9A gir elever og foresatte klare rettigheter dersom en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Det hjelper imidlertid ikke med klare og gode rettigheter dersom man ikke er kjent med disse rettighetene. Et av problemene Djupedalutvalget avdekket i sitt arbeid var at det er for dårlig kompetanse blant skolens ansatte og foreldre/elever om hvilke rettigheter og plikter man har etter opplæringslova.¹⁰² Nå gjelder det å ikke gå i samme fellen en gang til.

Det er derfor viktig at skolens ansatte får en grundig opplæring i kapittel 9A, og at skolen tar på alvor sin informasjonsplikt overfor foreldre og elever om deres rettigheter etter kapittel 9A jf. § 9A-9 (1). Bare på denne måten kan kapittel 9A få den virkningen lovgiver ønsker; å bedre skolehverdagen til de elevene som ikke har det bra på skolen.

---

¹⁰² NOU 2015:2, s.197-198

Litteraturliste

Svele, Astrid (red.)	JUSS FOR SKOLELEDERE 2.utgave Universitetsforlaget 2018
Utdanningsdirektoratet	Skolemiljø Udir-3-2017 Mobbing og mistrivsel – hva skal skolen gjøre?

Lov- og forarbeidsregister

LOV-1998-07-17-61	Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa
LOV-1999-05-21-30	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
FOR-1981-08-07-3642	Instruks for fylkesmenn
Innst.302L (2016-2017)	Innstilling fra kirke- utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)
NOU 2015:2	Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.
Ot.prp. nr. 72 (2001-2002)	Om lov om endringar i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa
Prop. 57 L (2016-2017)	Endringer i opplæringslova og friskolelova

Register over vedtak fra Fylkesmannen

Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/11922 632.9 Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø - Bergen
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/11519 632.9 Vedtak i sak om det psykososiale skulemiljøet for X skule, Voss kommune
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/11804 632.9 Vedtak i sak om det psykososiale miljøet X skole
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/11856 632.9 Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – X Bergen

Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/10079 632.9 Vedtak om psykososialt skolemiljø X
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/10852 632.9 Vedtak i sak om det psykososiale skolemiljøet for X skule, Bergen kommune
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/7072 632.9 Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø for X skule, Os kommune
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/11253 632.9 Vedtak om skolemiljøet til X skole, Askøy kommune
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2017/9884 632.9 Vedtak i sak om det psykososiale skolemiljøet for X skule, Bergen kommune
Fylkesmannen i Hordaland;	Saksnummer 2016/1603 632.1 Vedtak i sak om det psykososiale skolemiljøet - X - Bergen
Fylkesmannen i Nordland;	Saksnummer 2017/5305 Vedtak i sak om det psykososiale skolemiljøet X Bodø kommune
Fylkesmannen i Nordland;	Saksnummer 2017/5997 Vedtak i sak om psykososiale skolemiljø X Gildeskål kommune
Fylkesmannen i Oslo og Akershus;	Saksnummer 2017/29463-10 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatte får medhold – X kommune
Fylkesmannen i Oslo og Akershus;	Saksnummer 2017/30926-10 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Lørenskog kommune
Fylkesmannen i Oslo og Akershus;	Saksnummer 2017/31666-6 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Oslo kommune
Fylkesmannen i Oslo og Akershus;	Saksnummer 2017/30407-10 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Asker kommune
Fylkesmannen i Oslo og Akershus;	Saksnummer 2017/32511-10 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Nannestad kommune
Fylkesmannen i Oslo og Akershus;	Saksnummer 2017/33775-9 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Oslo kommune

- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/33789-14 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får ikke medhold – X Oslo kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/34015-7 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Ski kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/34058-8 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Ås kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/34768-9 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø-foresatte får medhold – X skole – Oslo kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/29313-16 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatte får ikke medhold – C – Oslo kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/31017-17 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø –foresatte får medhold - C skole – Oslo kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/31564-4 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatt får medhold - B skole – Sørums kommun
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/33367-12 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatte får medhold - C skole – Utdanningsetaten i Oslo kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/31608-7 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatte får ikke medhold – Uranienborg skole – Oslo kommune
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/25748-12 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatt får medhold - X skole – Asker kommune

Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/28281-12 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø - C v/foresatte får medhold - D skole - Oslo kommune

Fylkesmannen i Oslo og Akershus; Saksnummer 2017/29945-8 FM-BUA Vedtak i sak om psykososialt skolemiljø – foresatte får medhold - B skole – Sørums kommun

Fylkesmannen i Rogaland; Saksnummer 2017/10884 632.3 Vedtak om rett til et trygt og godt psykososialt skolemiljø

Fylkesmannen i Rogaland; Saksnummer 2017/10108 632.3 Vedtak om rett til et trygt og godt psykososialt skolemiljø

Fylkesmannen i Rogaland; Saksnummer 2017/10220 632.3 Vedtak om rett til et trygt og godt skolemiljø

Fylkesmannen i Rogaland; Saksnummer 2017/10893 632.3 Vedtak om rett til et trygt og godt psykososialt skolemiljø

Fylkesmannen i Rogaland; Saksnummer 2017/12407 632.3 Vedtak om rett til et trygt og godt psykososialt skolemiljø

Fylkesmannen i Rogaland; Saksnummer 2017/12408 632.3 Vedtak om rett til et trygt og godt psykososialt skolemiljø